

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
DIŐIŐLERİ BAKANLIĞI
AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI

REPUBLIC OF TÜRKİYE
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
DIRECTORATE FOR EU AFFAIRS

MALİ İŞBİRLİĞİ YILLIK DEĞERLENDİRMESİ

IPA UYGULAMASINDA 2022 YILINDA
GERÇEKLEŞTİRİLEN İLERLEMENİN
ANALİZİ

24/03/2023

AB ARAŐTIRMALARI

Harun EroĐlu
AB İŐleri Uzmanı
İzleme ve Değerlendirme
Daire Başkanlığı

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu çalışma temel olarak Katılım Öncesi Yardım Aracı'nın (IPA) 2022 yılı içerisindeki uygulamasının değerlendirilmesini içermektedir. AB Başkanlığı'nın mali yardımlar kapsamındaki tüm uygulamalara dair 2022 hedefleri, dönem başında şöyle belirlenmiştir:

- 1- Performans odaklı yaklaşım ile uygulamanın yakından takibi,
- 2- IPA III hazırlıklarının tamamlanıp uygulamaya vakit kaybetmeden geçilmesi,
- 3- AB projeleri bağlamındaki iletişim, farkındalık ve kapasite geliştirme faaliyetlerinin koordinasyon içerisinde ve sorumlu tüm kurumlarla ortak yürütülmesi,
- 4- AB projelerinin uygulanmasında "Sonuç Odaklı Yaklaşım" ile proje kazanımlarının ülke politikalarına etkisinin artması,
- 5- Birlik programları konusunda bütüncül ve stratejik yaklaşımla tüm kamu kurum ve kuruluşlarının sahiplenmesinin güçlendirilmesi, gerekli kapasitenin geliştirilmesi yoluyla üretilen proje sayısının artırılması

2022 yılında tüm kurumlarca bu hedefler doğrultusunda yoğun çalışmalar yürütülmüştür. Önceki yıllarda etkili olan koronavirüs salgınının doğrudan etkileri bu dönemde pek hissedilmediyse de, tüm dünyayı etkileyen iktisadi sorunlar, hammadde fiyatlarındaki artışlar ve çip krizi IPA uygulamalarını olumsuz etkilemeye devam etmiştir. Ancak tüm kurumların yakın bir işbirliği ve iletişim içerisinde aldığı tedbirler sayesinde gecikme veya fon kayıpları yaşanmamıştır. 2022 yılında IPA kapsamında öne çıkan hususlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

IPA uygulamasının verimliliğini ve etkisini arttırmak, süreçleri hızlandırmak ve sistemdeki tıkanıklıkları gidermek amacıyla 2019 yılında hazırlanmış ve hayata geçirilmiş olan IPA Eylem Planı'nın uygulaması 2022 sonu itibarıyla tamamlanmıştır. Plandaki 44 tedbirden 41'i tamamlanmış ve/veya uygulanmaktadır. Kalan 3 tedbirden ise, ihtiyaç kalmadığından ya da uygulama imkanı kalmadığından vazgeçilmiştir. Plan kapsamında uygulamaya konan tedbirler önümüzdeki dönemlerde de büyük ölçüde devam ettirilecektir.

IPA III (2021 – 2027) döneminin Türkiye'deki temel yasal dayanağı olan Çerçeve Anlaşma, Aralık ayında Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Komisyonu arasında imzalanmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni dönemin ilk yıllık programına ait olan 2021 yılı Finansman Anlaşması da yine Aralık ayı içerisinde imzalanmış ve yürürlüğe girmiştir. IPA III uygulamasının başlatılabilmesi için zorunlu olan bu yasal düzenlemelerin yanında, sistemdeki sorumlu kurumların yetkilendirilmelerine yönelik idari hazırlıklar da 2022 yılında yoğun bir biçimde sürmüştür.

IPA III dönemine ait programlama çalışmaları da yıl içerisinde durmaksızın devam etmiştir. IPA ile 2021 ve 2022 bütçe yıllarından finanse edilecek projeler, finansman tutarları ve bu projelere ilişkin aksiyon dokümanları konusunda Avrupa Komisyonu ile mutabakata varılmış, ihale süreçlerinin başlatılabilmesi için gerekli teknik belge hazırlık çalışmaları yürütülmüştür.

Dönem içerisinde IPA II (2014 – 2020) sözleşme süreçleri devam etmiştir. Sözleşmeye bağlanma son tarihi 2 Aralık 2022 olan 2018 Yıllık Programı altındaki ihale süreçleri başarıyla tamamlanarak bu programa ait fonların %99,9'u sözleşmeye bağlanmıştır. Bu oran yıllık programlar için bu alanda yeni bir rekoru da göstermektedir. Diğer programlardaki sözleşme süreçlerinde de önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Dönem içerisinde yaklaşık 200 milyon avro IPA katkısı sözleşmeye bağlanarak IPA II toplam tahsisatının sözleşmeye bağlanma oranı %88'e çıkarılmıştır.

Hammadde fiyatlarındaki artışlar ve çip krizi gibi global ölçekli problemler 2022 yılında IPA kapsamındaki proje uygulamalarını etkilemişse de, alınan tedbirler neticesinde hiçbir programda fon kaybı yaşanmamıştır.

2022 yılı projelerdeki ilerleme açısından da başarılı bir yıl olmuştur. Uygulaması devam eden projelerde yaklaşık 500 milyon avroya yakın IPA katkısı kullanılmıştır. Bu sonuçla toplam IPA II tahsisatının harcama oranı %73'e ulaşmıştır.

Dönem içerisinde tüm programlarda sözleşmeye bağlama ve harcama süreçleri programlarda belirlenen son tarihler ve ilgili diğer kurallar çerçevesinde yürütülmüştür. Fonların eylemler arasında yeniden tahsisatı, ek bütçe ve uygulama son tarihlerinin uzatılması gibi konulardaki ihtiyaçlar dikkatle değerlendirilmiş ve Avrupa Komisyonu ile hızla irtibata geçilerek gerekli tedbirler alınmıştır. Bu sayede önceki yıllarda olduğu gibi 2022 yılında da IPA II kapsamında hiçbir programda fon kaybı yaşanmamıştır.

2022 sonu itibariyle uygulaması devam eden sözleşme sayısı (IPA Kırsal Kalkınma Programı (IPARD) hibeleri haricinde) yaklaşık 250'ye çıkmıştır. Ayrıca dönem içerisinde IPARD kapsamında 42 ilimizde çiftçilerimizle 5000'den fazla kırsal yatırım projesi imzalanmıştır.

2022 yılı iletişim ve farkındalık faaliyetleri açısından da oldukça yoğun geçmiştir. İlki 2021 yılında yapılan ortak sosyal medya kampanyalarının ikincisi, "IPA Deneyim Paylaşım Kampanyası" adı altında 2022 yılının ilk çeyreğinde ilgili tüm kurumların katkılarıyla hayata geçirilmiş ve önemli sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca, Mali İşbirliği alanındaki tüm çalışmalara ve başvuru imkânlarına dair bilgi, belge, duyuru, haber ve bağlantılara tek pencereden ulaşılabilmesini sağlayacak bir portala dair çalışmalar büyük ölçüde tamamlanmış ve www.ipa.gov.tr adresinde erişime açılmıştır.

2022 Mali İşbirliği bağlamındaki eğitim faaliyetleri açısından yeni bir perspektif geliştirilen bir yıl olmuştur. Eğitimlerin düzenli ve yapılandırılmış bir şekilde verilebilmesine yönelik önceki yıllardaki çabalar, dönem içerisinde AB Başkanlığı bünyesinde kurulan IPADemi isimli mekanizma ile daha sistematik bir yapıya büründürülmüştür. İlgili kurum ve kuruluşlarla yakın bir işbirliği içerisinde yürütülen çalışmalar sonucunda bir eğitici havuzu ve düzenli eğitimlerde kullanılacak bir müfredat oluşturulmuştur. Diğer taraftan, 17 farklı eğitim modülüne sahip kapsamlı bir çevrimiçi eğitim sistemi oluşturulmuş ve uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca, Ankara Üniversitesi bünyesindeki Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (ATAUM) ile yürütülen düzenli eğitimler sürdürülürken kurumlardan gelen tekil eğitim taleplerinin de karşılanmasına devam edilmiştir.

2022 yılına dair önemli hususlardan birisi de, AB Başkanlığı tarafından tüm Mali İşbirliği araçlarının bütüncül bir yaklaşımla daha geniş kitlelere ulaştırılması, kullanım yoğunluğunun ve etkinliğinin artırılmasını hedefleyen çalışmalara yer verilmiş olmasıdır. Dönem içerisinde hem başkanlık bünyesinde, hem de ilgili kurum, kuruluş ve hedef gruplara yönelik birçok tanıtım, eğitim, koordinasyon ve işbirliği faaliyeti yürütülmüştür. Bu sayede Birlik Programları konusunda önemli bir farkındalık ve kapasite artışı yaratılmıştır. Benzer bir yaklaşım Sınır Ötesi İşbirliği programları için de uygulanacaktır.

Türkiye – AB Mali İşbirliği alanında yukarıda sayılan beş hedef, 2023 yılında da titizlikle takip edilecektir. Bu yılda IPA III döneminin uygulamaya geçmesine yönelik yasal, idari ve teknik hazırlıklar tamamlanıp ilk projelerin sahadaki uygulaması başlatılacaktır. IPA II dönemine ait sözleşme süreçleri de tamamlanacak ve proje uygulamalarına hız kesmeden devam edilecektir. Her iki döneme ait tahsisatın mümkün olan en verimli ve etkili şekilde kullanılmasına yönelik yakın takip devam edecek, fon kaybı risklerinin giderilmesi için gereken tüm tedbirler alınacaktır. Ayrıca, iletişim, farkındalık, tanıtım, eğitim ve bütüncül yaklaşım konularında alınan tedbirler, 2023 yılında da güçlü bir biçimde uygulanmaya devam edilecektir.

2022 yılındaki önemli gelişmelerden biri de, Mali İşbirliği çerçevesindeki tüm çalışmalara tek bir pencereden erişilmesini sağlayacak "www.ipa.gov.tr" adresli internet sitesinin erişime açılmasıdır.

PROGRAMLAMA VE PROJE HAZIRLIKLARI

Bilindiği gibi IPA II dönemi, bazı sektörler için yıllık, bazı sektörler için çok yıllık olarak programlanmakta ve uygulanmaktadır. Yıllık programlara yönelik tahsisatın programlanması, projelendirilmesi ve ilgili finansman anlaşmaları ile bütçelerin resmileşmesi süreçleri 2021 yılı içerisinde tamamlanmıştır. Çok yıllık programlarda ise, yıl içerisinde AB kurumlarına gönderilen 4 adet operasyon tanımlama belgesi onaylanmıştır. Böylece, tahsisatın neredeyse tamamı projelendirilmiş, hatta bazı programlarda muhtemel ihale kısımları ile boşa çıkabilecek fonun değerlendirilebilmesi için toplam tahsisat tutarını aşacak şekilde programlama yapılmıştır.

2022 yılında programlama ve proje hazırlıkları konusundaki çalışmalar asıl olarak IPA'nın 2021 – 2027 yıllarını kapsayan 3. dönemine yönelik yürütülmüştür. Bu çalışmalar proje ve programların tasarlanması ve desteklenecek aksiyonların seçilmesinin yanında, sistemin işleyebilmesi için gereken stratejik ve yasal belge hazırlıklarını da içermektedir.

Bu noktada şunu hatırlatmak faydalı olacaktır; IPA III döneminde ülkelere yıllık tahsisatlar ayrılması usulünden vazgeçilmiştir. Bunun yerine, tüm proje teklifleri Avrupa Komisyonu'na sunulmakta, art arda yapılan ilgililik ve olgunluk değerlendirmeleri sonucunda seçilenlerle o yılın programı oluşturulmaktadır. 2021 ve 2022 yıllarına dair proje tekliflerinin ilgililik ve olgunluk değerlendirmeleri önceki yıllarda tamamlandığından, 2022 yılında 2023 yılı bütçesinden desteklenecek olan projelerin seçilmesine yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Kurumlardan alınan proje teklifleri Türkiye ve AB'nin strateji ve öncelikleri çerçevesinde değerlendirilmiş ve tematik önceliklerden sorumlu Kurumlarımızın yaptığı önceliklendirme dikkate alınarak seçilen aksiyonlar bir paket halinde Avrupa Komisyonu'na yıl ortasında sunulmuştur. Ancak Avrupa Komisyonu'nun pakete dair değerlendirmeleri 2022 yılı içerisinde alınamamıştır.

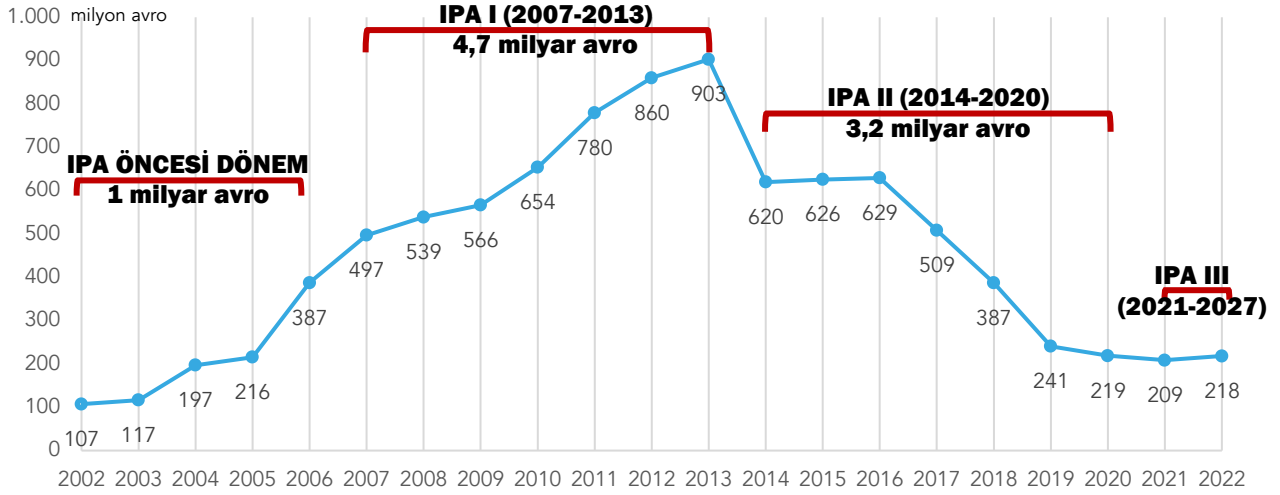
2021 ve 2022 yıllarına ayrılan fon tutarları ve dağılımı ile 2002 yılından bu güne yıllık tahsisatta görülen değişim aşağıdaki tablo ve devamındaki grafikte görülebilmektedir:

2021 ve 2022 TOPLAM TAHSİSAT TUTARLARI* (AVRO)		
	2021	2022
Yıllık Programlar Altındaki Aksiyonlar	104.343.000	111.488.000
Birlik Programları Katkısı	30.157.000	31.500.000
IPARD III	50.000.000	50.000.000
Toplam	184.500.000	192.988.000

*AB'nin kendi uhdesinde yürüttüğü Sivil Toplum Aracı ve Sınır Ötesi İşbirliği katkıları dahil değildir

2002 – 2022 ARASINDA TÜRKİYE'YE YAPILAN YILLIK FON TAHSİSATI

AB'nin kendi uhdesinde yürüttüğü Sivil Toplum Aracı katkıları dahildir.

Yeni dönemin başlıca yasal belgesi olan Çerçeve Anlaşma üzerinde 2022 yılında Avrupa Komisyonu ile mutabakata varılmış ve taraflarca imzalanan anlaşma Aralık 2022 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanarak 14 Aralık 2022 itibariyle yürürlüğe girmiştir. Aynı tarihlerde Avrupa Komisyonu ve Türkiye arasında imzalanan 2021 yılına ait Finansman Anlaşması da 27 Aralık 2022 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

AB'nin IPA kapsamındaki finansman önceliklerini belirleyen Programlama Çerçeve Belgesindeki konu başlıklarındaki ülke ve sektör önceliklerimizin belirtildiği Stratejik Cevap Belgesi, AB Başkanlığı'nın koordinasyonunda ve ilgili bakanlıkların katkılarıyla hazırlanmaktadır. Yaşayan bir belge olarak tasarlanan ve her yıla ait programlama çalışmaları ile paralel olarak revize edilen Stratejik Cevap Belgesi'nin en son hali 7 Temmuz 2022 tarihinde Komisyon'a gönderilmiştir.

2021 – 2027 döneminde Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Fonu Artı (EFSD+) isimli yeni bir mekanizma oluşturulmuştur. Kamu ve özel sektörün AB'ye akredite uluslararası finans kuruluşlarıyla (IFI) yürütecekleri altyapı projelerinin yanı sıra diğer yenilikçi yatırım projelerinde (yeşil tahviller, sosyal etki yatırımları), IFI'nin riskine ortak olacak şekilde AB'nin kredi garantisi veya karma (kredi ve hibenin bir arada kullanılması, blending) finansman modelleri ile yatırımların desteklenmesi amaçlanmıştır. Türkiye'nin bu mekanizmaya dâhil edilmesi için yapılan çalışmalar sonucunda da Türkiye Yatırım Platformu (Türkiye Investment Platform) Mart 2022 tarihinde kurulmuştur. Bu mekanizma sayesinde AB'ye akredite uluslararası finans kuruluşlarıyla birlikte yürütülecek yatırım projelerine belli koşullar dâhilinde AB bütçe garantisi sağlanabilmektedir.

TYP kapsamında özel sektöre yönelik ilk çağrı Avrupa Komisyonu tarafından IFI'lar nezdinde Nisan 2022'de açılmış ve söz konusu çağrıya başvuran IFI'lar proje portföylerini 12 Temmuz 2022 tarihine kadar sunabilmişlerdir. Uluslararası finans kuruluşlarının hazırladıkları ve ülkemizi de içeren portföy önerileri (önerilen yatırım portföyleri) 2022 yılının ikinci çeyreği içerisinde değerlendirilmiş olup söz konusu portföyler 25 Ocak 2023 tarihinde Avrupa Komisyonu ev sahipliğinde düzenlenen Operasyonel Kurul Toplantısında son bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Avrupa Yatırım Bankası (AYB), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Alman Kalkınma Bankası (KfW) ve Dünya Bankası Grubundan IFC ülkemizi de içeren 8 portföy Kurul'dan geçmiştir. Söz konusu portföylere bağlı projelendirme çalışmaları başlatılacaktır. Başkanlığımız TYP'nin koordinasyonu ve etkili bir biçimde uygulanması yönünde gerekli çalışmaları önümüzdeki yıllarda da yürütmeye devam edecektir.

2021 – 2027 döneminde oluşturulan EFSD+ ile kamu ve özel sektörün uluslararası finans kuruluşlarıyla yapacakları altyapı ve yenilikçi yatırım projeleri AB tarafından desteklenebilecektir. Yeni oluşturulan Türkiye Yatırım Platformu mekanizmasıyla Türkiye de bu yapıya dahil edilmiştir.

MALİ İLERLEME

Sözleşmeye Bağlanma

IPA kapsamında yıllık programlara tahsis edilen fonların belirli süreler içerisinde sözleşmeye bağlanması gerekmektedir. Çok yıllık programlarda ise sözleşmeye bağlanma ile doğrudan ilgili bir kural bulunmamaktadır. Ancak, her bir yıla tahsisli fonların belirli bir süre içerisinde harcanması gerektiğinden, projelerin bir an önce sözleşmeye bağlanıp uygulanmaya başlaması, çok yıllık programlarda da fon kaybı risklerinin engellenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Diğer taraftan, geçmiş tecrübeler ışığında görülmektedir ki, projelerin başvuru ve ihale belgelerinin AB kurallarına göre hazırlanıp kontrol ve onay süreçlerinin tamamlanması ve ihale süreçlerinin başlaması 15-20 ay arası bir süreç alabilmektedir. AB kurallarına göre yapılan ihale süreçlerinin uzunlukları da göz önüne alındığında; sözleşme hazırlık süreçlerinin kısaltılabilmesi, fon kaybı risklerinin azaltılması ve beklenen faydaların zamanlıca görülebilmesi anlamında oldukça değerlidir. Dolayısıyla, sözleşmeye bağlanma oranı, IPA kapsamındaki programlar için oldukça önemli bir performans ölçütü olmaktadır.

IPA II uygulamasında son yıllarda elde edilen ilerlemeler sonucunda sözleşmeye bağlanamamış fonların tutarı oldukça azalmıştır. 2021 yılı sonunda doğrudan yönetim dahil olmak üzere 2,65 milyon avro olan sözleşmeye bağlanmış fon miktarı, yaklaşık 200 milyon avro artışla 2,85 milyar avroya ulaşmıştır. Sözleşmeye bağlanmış fonların, toplam IPA bütçesine oranı da %88 olmuştur. İlerlemenin programlara göre gösterilmiş hali aşağıdadır:

YILSONU İTİBARIYLA SÖZLEŞMEYE BAĞLANAN TUTARLAR (MİLYON AVRO-AB KATKISI)						
	Tahsisat	2018	2019	2020	2021	2022
Yıllık Programlar	1.429,6	453,7	883,0	1.099,6	1.193,9	1.324,8
Ulaştırma	350,4	0	276,5	286,3	291,5	305,1
Çevre ve İklim	335,4	33,4	72	195,2	273,2	286,8
Rekabetçilik ve Yenilik	238,1	2,2	56,5	100,8	135,5	164,4
Eğitim, İstihdam Sosyal Politikalar	275,1	5,9	104,2	221,1	249,9	251
Tarım ve Kırsal Kalkınma	601	196	207,4	302,7	507,7	517,9
Toplam	3.229,7	665,7	1.599,4	2.205,7	2.651,7	2.849,9

IPA II kapsamında tahsis edilen toplam AB fonu 3,2 milyar avro tutarındadır. Bu fonun bir kısmı Birlik Programlarına katılım katkısı olarak kullanılırken, bir kısmının da ihale ve sözleşme süreçleri AB otoriteleri tarafından yürütülmektedir. Bu kalemler çıkartıldığında, henüz sözleşme imza süreçleri tamamlanmamış kurumlarımızın sorumluluğundaki proje ve programların bütçe toplamının 200 milyon avronun altına indiği görülmektedir. Bu sayede, IPA III döneminin sahadaki uygulamasının başlamasının planlandığı 2023 yılına toplam tahsisatın %6'sı gibi bir sözleşme yükü ile girilmektedir. Bu sözleşmelerin de 2023 yılı içerisinde tamamlanması planlanmaktadır. IPA II döneminde yaşanan gecikme ve sorunların önemli bir kısmının önceki dönemden kalan iş yükü sebebiyle oluştuğu düşünüldüğünde, IPA III dönemine bu şekilde başlayabilmenin faydası daha da iyi anlaşılacaktır.

Daha önce de bahsedildiği gibi, IPA kapsamında yıllık programlara tahsis edilen fonların belirli bir son tarih öncesinde sözleşmeye bağlanması gerekmekte, bağlanamayan fonlar ise geri alınmaktadır. 2018 Yıllık Programı'na ait fonların sözleşmeye bağlama son tarihi de 2022 yılı içerisinde sona ermiştir. Oldukça başarılı bir biçimde yönetilen bu süreç sonucunda 2018 yılına tahsis edilen fonların %99,9'u sözleşmeye bağlanmış olup bu alanda yeni bir rekora da imza atılmıştır.

2018 Yıllık Programı'nın ihale süreçleri yıl içerisinde başarıyla yürütülmüş ve programa ayrılan fonun %99,9'u sözleşmeye bağlanmıştır. Bu oran, yıllık programlar bazında yeni bir rekoru göstermektedir.

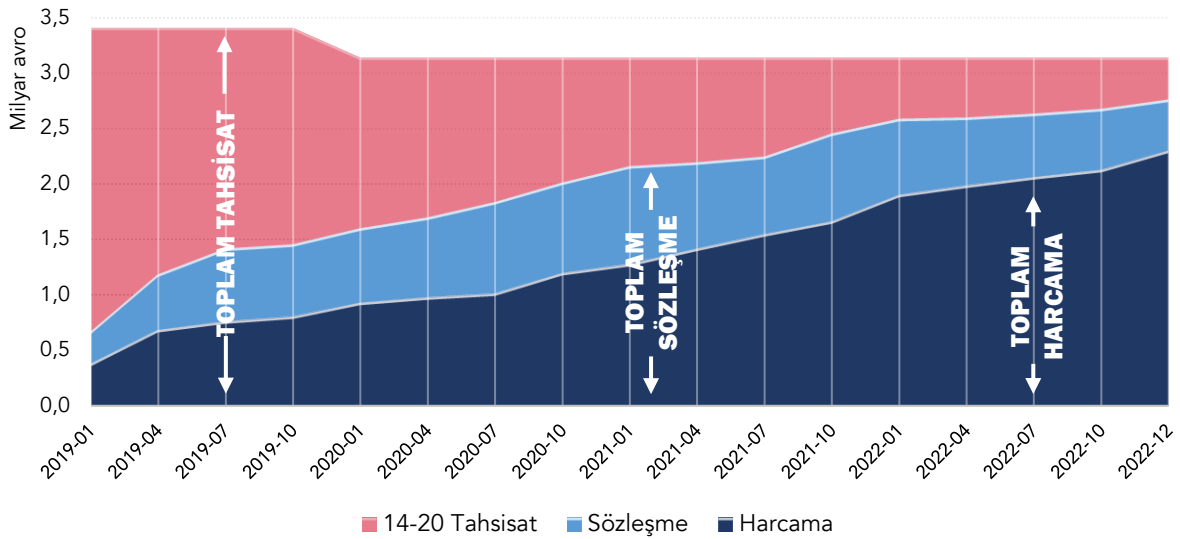
Fon Kullanımı

IPA II kuralları gereğince, yıllık programlarda ilgili finansman anlaşmasının imzalanmasından itibaren 6 yıl içerisinde projelerin uygulamasının tamamlanması gerekmektedir. Çok yıllık programlarda ise her bir yıla tahsis edilen fonların 5 yıl (IPARD için 3 yıl) içerisinde kullanılması (istisnai durumlarda bu kurala uzatma alınabilmektedir) şart koşulmaktadır. Her iki durumda da harcanamayan fonlar geri alınmaktadır. Bu sebeple etkin bir uygulama için, projelerin mümkün olan en kısa sürede sözleşmeye bağlanması kadar a) belirlenen süreler içerisinde bitirilebilmesi, b) ayrılan fonların tamamının kullanılması ve c) ortaya çıkan problemlerin vakit kaybetmeden çözülebilmesi de oldukça önemlidir. Yıl içerisinde gerçekleştirilen harcamalar sonucunda 2022 yılında da hiçbir çok yıllık programda, yukarıda bahsedilen kurallar dâhilinde, fonların geri ödenmesi söz konusu olmamıştır.

Önceki yıllarla karşılaştırıldığında, fon kullanımı bağlamında da tüm programlarda yaşanan ilerlemenin sürdüğü görülmektedir. 2021 yılı sonunda 1,9 milyar avro olan harcama tutarı, yıl içerisinde 500 milyon avroya yakın fonun kullanılması sonucunda 2,4 milyar avroya ulaşmıştır. Harcanan fonların tahsisi yapılmış bütçeye oranı da %73'e çıkmıştır. İlerlemenin programlara göre gösterilmiş hali aşağıdadır. Ayrıca IPA II dönemine ait toplam tahsisatın yıllar içerisindeki sözleşmeye bağlanma ve harcama durumu da devamındaki grafikte verilmiştir.

YILSONU İTİBARIYLA HARCAMA MİKTARLARI (MİLYON AVRO-AB KATKISI)						
	Tahsisat	2018	2019	2020	2021	2022
Yıllık Programlar	1.429,6	303,5	677,1	812,1	962,9	1144,8
Ulaştırma	350,4	0,2	55	126,3	274,3	286,9
Çevre ve İklim	335,4	0,4	7,2*	40,0*	128,8	182,7
Rekabetçilik ve Yenilik	238,1	1,8	5,0	39,9	78,2	114,2
Eğitim, İstihdam ve Sosyal Politikalar	275,1	0	39,6	69,6	112,8	139,2
Tarım ve Kırsal Kalkınma	601	71,1	129,2	209,0	375,3	484,8
Toplam	3.229,7	377	919,9	1.296,9	1.932,3	2.352,9

IPA II TAHSİSATININ 2019 – 2022 YILLARI ARASINDA KULLANIM DURUMU

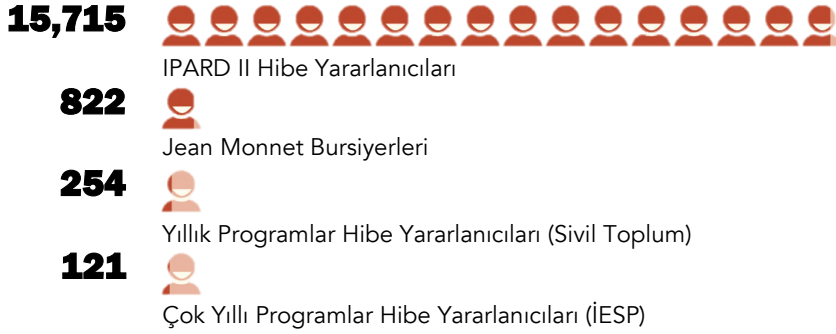

* Program kapsamındaki 25 milyon avro bütçeli Sürdürülebilir Şehirler projesine dair harcama miktarları hariçtir.

UYGULAMADAKİ İLERLEME

2022 yılı içerisinde IPA II kapsamında (IPARD ve diğer programlardaki hibe sözleşmeleri hariç) tüm programlarda 28 proje altından 49 tekil sözleşme imzalanmış ve uygulamaya başlamıştır. Böylece yılsonu itibariyle uygulaması devam eden ve Türkiye makamlarınca yönetilen sözleşme sayısı 250'yi aşmıştır. Bu sayının %32'si yıllık programlar, kalanı ise çok yıllık programlar altında yürütülmekte ve çoğunluğu IPARD II programı altından yürütülen tekil hibeleri içermemektedir. IPA II dönemi içerisinde yapılan tekil hibe sözleşmesinin dağılımı aşağıdaki grafikte verilmiştir.

IPA II DÖNEMİNDE İMZALANAN HİBE SÖZLEŞMELERİ SAYISI

Dönem içerisinde uygulamaya başlanan projelerden birkaç örnek ise şöyle sıralanabilir:

2022 yılında uygulamaya geçen dikkat çekici projelerden biri Ege Üniversitesi Teknopark Teknoloji Geliştirme Bölgesi'nde kurulacak Derin Teknolojiler İnkübasyon Merkezi projesidir. Projeye yapay zekâ, nesnelerin interneti, biyoteknoloji, robot bilimi, sanal ve artırılmış gerçeklik gibi konuları içeren derin teknolojiler alanında faaliyet gösteren start-up ve girişimciler desteklenecektir. Girişimcilerin düşük maliyetle Ar-Ge altyapısına kavuşması, inovasyon, ürün geliştirme ve ticarileşme kapasitelerinin artması için destek verilecek olan proje kapsamında 12 yeni ve yenilikçi ürün prototiplenmesi ve 6 adet ulusal, 2 adet de uluslararası patent başvurusu yapılması hedeflenmektedir. Diğer yandan, mühendis teknisyen gibi 12 kadın araştırmacının Ar-Ge projelerine katılması beklenmekte ve desteklenen işletmelerde 12 yeni araştırma işi oluşturulması ve 7 yenilikçi işletme kurulması da hedefler arasında yer almaktadır.

IPA ile atık yönetimi alanında yapılan altyapı yatırım projelerinin yanında, oldukça önemli kapasite

geliştirme projeleri de uygulanmaktadır. 2022 yılında imzalanan Türkiye'nin Döngüsel Ekonomiye Geçiş Potansiyelinin Değerlendirilmesi için Teknik Yardım Projesi ile Türkiye genelinde daha verimli bir kaynak ve atık yönetimine katkıda bulunacak olan döngüsel ekonomiye geçişin teşvik edilmesi ve AB Döngüsel Ekonomi Paketi doğrultusunda Türkiye'de döngüsel ekonomiye geçiş konusunda kurumsal ve teknik

kapasitenin güçlendirilmesi planlanmaktadır. Bu doğrultuda; AB Döngüsel Ekonomi Paketi bazında Türkiye'nin döngüsel ekonomiye geçiş potansiyeli incelenmekte, AB Döngüsel Ekonomi Paketi ile uyumlu atık ve kaynak yönetimine ilişkin Ulusal Strateji ve Eylem Planı geliştirilmekte ve Entegre atık yönetimi açısından ulusal ve yerel yönetimlerin yönetim kapasitesi iyileştirilmektedir.

Diğer sektörlerde olduğu gibi ulaştırma sektöründe de modern yaklaşımlara hizmet eden projeler IPA kapsamında öncelikli olarak ele alınmaktadır. Yıl içerisinde imzalanan SMART Ankara projesiyle Ankara için bir sürdürülebilir kentsel hareketlilik planı hazırlanacaktır. Karbon salınımının azaltılması, mikro mobilitenin yaygınlaştırılması ve vatandaş katılımının ön plana alınması gibi ilkeler çerçevesinde şekillendirilecek olan plan ile çevreci ve sürdürülebilir bir kentsel ulaşım sisteminin kurulması için önemli bir adım atılmış olacaktır. Ayrıca, proje kapsamında temin edilen elektrikli bisikletler, bisiklet taşıma aparatları, bisiklet rampaları ve benzeri ekipman ile kent içi ulaşımda bisiklet kullanımının yaygınlaştırılması da hedeflenmektedir.

2022 yılında kırsal kalkınma destekleri de artarak devam etmiştir. IPARD programı kapsamında yıl içerisinde yaklaşık 5000 yeni proje çiftçilerimizle imzalanmıştır. Yıl içerisinde imzalanan hibelerle "Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması ile İlgili Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar" ile ilgili makine-ekipman, hizmet ve görünürlük alımlarının yanında, "Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar" ve "Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme" alanlarındaki projeler, %50 ila %70 arasında değişen oranlarda desteklenecektir.

İZLEME, İLETİŞİM VE EĞİTİM FAALİYETLERİ

Muhtemel gecikme ve fon kayıplarının engellenebilmesi amacıyla IPA uygulaması, 2022 yılında da proje ve programlar düzeyinde sorumlu tüm kurumlarca yakından takip edilmiştir. 2019 yılında uygulamaya konulan ve tüm IPA sistemini ilgilendiren tedbirler içeren IPA Eylem Planı'nın uygulaması, önceki yıldan kalan 5 tedbirin de uygulamaya konulmasıyla birlikte 2022 yılında başarıyla tamamlanmıştır. İlgili tüm taraflarla yapılan değerlendirmeler neticesinde de 3 tedbire ihtiyaç kalmadığı ya da uygulamasının mümkün olmadığı görülmüş, bu sebeple plandan çıkarılmışlardır. Plan kapsamındaki tedbirlerin birçoğu bir seferlik olarak tasarlanmamış, aksine bir uygulama ya da sistem tesis eden nitelikte tanımlanmıştır. Bu sebeple tedbirlerin önemli bir kısmının uygulaması IPA III döneminde de çeşitli revizyonlarla beraber devam edecektir.

Plan kapsamında uygulanagelmekte olan izleme çalışmalarından biri, her bir programa dair kısa vadeli performans hedefleri belirlenmesi ve takip edilmesidir. 6 aylık olarak tasarlanan bu hedefler, programların uygulanmasından sorumlu kurum ve kuruluşlarla beraber belirlenmekte ve IPA İzleme Komitesi ve Mali İşbirliği Koordinasyon Komitesi toplantılarında ilan edilmektedir. 2022 yılının her iki yarısı için de dönem içerisinde sözleşmeye bağlanmış ve harcanmış AB fonları her bir program özelinde hedef olarak belirlenmiştir. İlk altı ay için belirlenen sözleşme ve harcama hedeflerinin gerçekleşme oranı sırasıyla %76 ve %67 olmuştur. İkinci altı ay için konulan hedeflerden sözleşmeye bağlanma hedefi %74 olarak gerçekleşirken, harcama hedefinde ise %98'e ulaşılmıştır. Pandemi sonrasında yaşanan ekonomik sıkıntılar, çip krizi ve Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi gibi global ölçekli problemlerin tüm sektörlerde yarattığı negatif etkilere rağmen bu gerçekleştirmelerin yakalanabilmesi, önemli bir başarı olarak değerlendirilmektedir. Hedef ve gerçekleştirmelerin detaylı dağılımı aşağıdaki tabloda verilmektedir:

2019 yılında IPA uygulamasının verimliliğinin ve etkisinin artırılması ile darboğazların giderilmesi için hazırlanan ve 44 farklı tedbirden oluşan IPA Eylem Planı, 2022 yılı itibariyle tamamlanmıştır.

2022- ALTI AYLIK PERFORMANS HEDEFLERİ (MİLYON AVRO – AB KATKISI)

	2022-I. Yarı		2022-I. Yarı		2022-II. Yarı		2022-II. Yarı	
	Sözleşme Hedef ve Gerçekleşme	Hedef ve Gerçekleşme	Harcama Hedef ve Gerçekleşme	Hedef ve Gerçekleşme	Sözleşme Hedef ve Gerçekleşme	Hedef ve Gerçekleşme	Harcama Hedef ve Gerçekleşme	Hedef ve Gerçekleşme
Yıllık Programlar	12,4	%10	71	%80	27	%105	37	%102
Ulaştırma	33	%13	22	%40	16	%58	7,5	%44
Çevre ve İklim	13	%103	48	%43	7,5	%2	50	%67
Rekabetçilik ve Yenilik	16	%98	26,5	%48	22,5	%59	25,5	%91
Eğitim, İstihdam ve Sosyal Politikalar	3	%19	33	%68	21	%2	25,5	%20
Tarım ve Kırsal Kalkınma	16	%224	15	%158	90	%102	45	%191
Toplam	93,4	%76	215,5	%67	184	%78	190,5	%99

Sonuç Odaklı İzleme (ROM) misyonları 2022 yılında da devam etmiştir. Tarım ve Kırsal Kalkınma (IPARD) hariç tüm programlarda yürütülen projelerin kapsandığı çalışma ile 2022 yılı sonu itibariyle yapılan izleme misyonu sayısı 217'ye çıkmıştır. İzleme bulguları hazırlanan raporlarla ilgili tüm taraflara gönderilmekte, ayrıca düzenli proje ve sektör toplantılarında takip edilmektedir. Yapılan bu çalışmalar neticesinde ROM Teknik Destek Projesi 2022 yılı itibariyle başarıyla tamamlanmıştır.

2022 yılı, değerlendirme faaliyetleri açısından da yoğun geçmiştir. 2014 – 2015 ve 2016 kapsamındaki 43 projenin konu edildiği değerlendirme çalışmaları sonrasında her bir sektöre ilişkin değerlendirme raporları hazırlanmış ve ilk bulgular Haziran ayı içerisinde yapılan çalıştayda ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla tartışılmıştır. Çalışmanın sonuçları ise Eylül ayı içerisinde düzenlenen ve alanında uzman isimlerin katkı verdiği bir kapanış konferansında sunulmuştur. Çalışmanın bulgu ve

tavsiyeleri ilgili taraflarca takip edilmekte ve gelecek dönemlere dair programlama çalışmalarında kullanılmaktadır.

Diğer taraftan, 2019/20 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi'nde belirtilen izlemeye yönelik mevcut mekanizmalar çevrimiçi olarak kullanılmaya devam etmiştir. Mali İşbirliği Koordinasyon Kurulu, Katılım Öncesi Yardım Ulusal Koordinatörü başkanlığında, Ulusal Programlama Uyum Koordinatörü, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi ve uygulamadan sorumlu bakanlıkların bakan yardımcıları, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Başkanı ve Merkezi Finans ve İhale Birimi Başkanının katılımlarıyla 2022 yılı içerisinde 2 defa toplanmıştır. IPA İzleme Komitesi toplantısı Katılım Öncesi Yardım Ulusal Koordinatörü ve Avrupa Komisyonu temsilcisi başkanlığında 2 defa yapılmış, toplamda 22 adet Sektörel İzleme Komitesi ve IPARD İzleme Komitesi toplantıları düzenlenmiş, yine tüm sektörlerde toplam 26 uygulama değerlendirme toplantısı gerçekleştirilmiştir. IPA sisteminde Denetim Otoritesi görevini yürüten Hazine Kontrolörleri Kurulu ise hem sistemler, hem de operasyonlar ölçeğinde denetim faaliyetlerine devam etmiş olup bulgular başta Hazine ve Maliye Bakanlığı olmak üzere ilgili kurumlarca yakından takip edilmektedir.

2022 yılı, Mali İşbirliği kapsamındaki iletişim ve farkındalık faaliyetlerinin koordinasyonu ve etkinliğinin artırılması açısından da yoğun ve verimli bir döneme sahne olmuştur. 2021 yılı içerisinde başlatılan Ortak İletişim Çalışması kapsamında 2022 yılında da çok paydaşlı bir iletişim kampanyası düzenlenmiştir. Ortak deneyim paylaşımı temasıyla yapılan ve 28 Mart – 7 Nisan 2022 tarihlerinde yürütülen çalışma kapsamında sosyal medya kampanyasının yanında, ilgili tüm kurum ve kuruluşların katılımlarıyla 2 günlük bir çalıştay da düzenlenmiş ve toplamda 14 bin kişiye ulaşılmıştır.

AB Başkanlığı öncülüğünde düzenlenen AB ve proje döngüsü eğitimlerinin, Ankara Üniversitesi bünyesindeki Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (ATAUM) ile gerçekleştirilen protokol çerçevesinde, 2020 yılından itibaren düzenli ve yapılandırılmış bir şekilde devam etmesi yoluna gidilmiştir. Bu yöntem ile daha çok kurumumuzun AB fonları, proje hazırlama ve uygulama konusundaki bilgi ve farkındalığının geliştirilmesi ve proje uygulayabilecek kurum sayısının artırılması hedeflenmektedir. İlaveten, eğitim faaliyetlerinin kurumsal bir yapı içerisinde, daha sistematik ve verimli yöntemlerle gerçekleştirilebilmesi amacıyla 2022 yılında AB Başkanlığı bünyesinde İPADemi isminde bir mekanizma inşa edilmiştir. İlgili kurum ve kuruluşlarla yakın bir işbirliği ve koordinasyon içerisinde yürütülen bu çalışma ile bir yandan tekil eğitim talepleri karşılanırken, bir yandan da konusunda uzman isimlerin dahil edildiği bir uzman havuzu oluşturulmuş ve düzenli eğitimler için bir müfredat geliştirilmiştir. Ayrıca eğitimlerin daha fazla kişiye ve daha kolay ulaşabilmesi amacıyla 17 farklı modüle sahip bir çevrimiçi eğitim sistemi açılmıştır.

Son olarak, Türkiye – AB Mali İşbirliği kapsamındaki tüm bilgi, belge ve gelişmelere erişimin kullanıcı dostu bir arayüzle tek bir yerden sağlanabilmesi amacıyla, 2022 yılı içerisinde geniş kapsamlı bir web sitesi hazırlanması çalışmaları yürütülmüştür. Uzun bir süredir Çevre ve İklim Eylemi Sektörel Operasyonel Programı'nın tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri için kullanılan www.ipa.gov.tr web adresi, ilgili tarafların gösterdiği iyi niyetli yaklaşım sonucunda bu web sitesine tahsis edilmiş ve bu amaçla kullanılmaya başlanmıştır. IPA'nın işleyişi, programlar ve projelere dair bilgilerin yanında, sınır ötesi işbirliği programları ve birlik programlarına dair bilgi belge ve gelişmelere de bu web sitesinden ulaşılabilmektedir. Ayrıca, yukarıda bahsedilen İPADemi kapsamındaki faaliyetlere ve kurulan çevrimiçi eğitim platformuna da web sitesi kullanılarak erişim sağlanabilmektedir. Sitenin güncellenme ve zenginleştirilme çalışmaları gelecek aylarda da devam ettirilecektir.

Kaynakça:

- 1- Ulusal Yetkilendirme Görevlisi Aylık-Yıllık Mali Raporlar ve Aylık İzleme Tabloları
- 2- Cumhurbaşkanlığı 3 Aylık Harcama Takip Tabloları
- 3- IPA 2022 Annual Implementation Report
- 4- Cumhurbaşkanlığı IPA Yıllık Değerlendirme Raporu – 2022
- 5- Sektörel İzleme Komitesi, IPA İzleme Komitesi ve Mali İşbirliği Koordinasyon Kurulu toplantı tutanakları
- 6- <https://egedtech.com/tr/>
- 7- <https://www.smartankara.org>
- 8- <https://dongusel.csb.gov.tr>
- 9- www.ipa.gov.tr

